

Н. С. Блажевська,
аспірант, Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів

МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІЧНОГО СПРИЯННЯ І ПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКИХ РЕГІОНІВ У ТРАНСКОРДОННОМУ ПРОСТОРИ

Розглянуто основні принципи формування механізму державної підтримки соціально-медичного підприємництва в транскордонному просторі. Визначені основні елементи механізму економічного сприяння і підтримки соціально-медичного підприємництва в транскордонному просторі. Здійснено аналіз економічної підтримки регіонів у соціально-медичному розвитку. Розроблено механізм економічного сприяння і підтримки українських регіонів у транскордонному просторі.

Basic principles of forming of mechanism of state support of socialmedical enterprise are considered in transfrontal space. The basic elements of mechanism of economic assistance and support of socialmedical enterprise are certain in transfrontal space. The analysis of economic support of regions is carried out in socialmedical development. The mechanism of economic assistance and support of the Ukrainian regions is developed in transfrontal space.

Ключові слова: ринок соціально-медичних послуг, територіальний розвиток, транскордонна співпраця, механізм економічного сприяння і підтримки.

Key words: market of socialmedical services, territorial development, transfrontal collaboration, mechanism of economic assistance and support.

В умовах підтримки прикордонних регіонів на ринку соціально-медичних послуг одним з актуальних питань є формування організаційно-економічного механізму управління їх транскордонної співпраці, що спроможний забезпечити як ефективність управління, так і конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Механізм підтримки потрібно розглядати як складову частину системи управління, що забезпечує дієвий вплив на фактори, стан яких обумовлює результат діяльності об'єкту транскордонної співпраці. Причому, якщо мова йде про внутрішні фактори управління підприємством, слід використовувати поняття "механізму управління підприємством", якщо про зовнішні — "механізму взаємодії з іншими підприємствами і організаціями". Комплексний і збалансований підхід до розв'язання соціально-медичних проблем як у масштабах країни, так і на регіональному рівні має певною мірою забезпечити механізм дерегулювання й підтримки суб'єктів соціально-медичного підприємництва, який є сукупністю форм, методів, засобів впливу на економічні відносини, що склалися між суб'єктами та об'єктами відповідного регулювання у процесі визначення й реалізації мети.

За мету в даній статті поставлено побудувати механізм економічного сприяння і підтримки українських регіонів у транскордонному просторі.

Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлені такі завдання:

— визначити основні принципи формування механізму державної підтримки соціально-медичного підприємництва в транскордонному просторі;

— охарактеризувати основні елементи механізму економічного сприяння і підтримки соціально-медичного підприємництва в транскордонному просторі;

— здійснити аналіз економічної підтримки регіонів у соціально-медичному розвитку;

— побудувати механізм економічної підтримки регіонів у соціально-медичному розвитку.

Основними принципами формування механізму державної підтримки соціально-медичного підприємництва в транскордонному просторі є такі:

— соціальна справедливість — забезпечення рівних можливостей і спрощення умов для виявлення ініціативи громадян, вільного доступу на отримання соціально-медичного послуг, недопущення дискримінації прав і свобод суб'єктів соціально-медичного підприємництва;

— забезпечення умов і захисту суб'єктів соціально-медичної підприємницької діяльності — створення сприятливих соціально-політичних, економічних, правових можливостей для реалізації інтересів підприємців та забезпечення захисту їхніх майнових прав;

— урегулювання діяльності — створення гнучкої та ефективної системи державного регулювання й інфраструктури підтримки соціально-медичного підприємництва, механізму обліку і контролю;

— ефективність — реалізація потенційних можливостей соціально-медичного підприємництва зі збільшення обсягів вітчизняних та іноземних інвестицій, оновлення виробничого апарату, нарощування обсягів наданих конкурентоспроможних послуг.

Розв'язання макроекономічних завдань, зміну середовища функціонування суб'єктів соціально-медичного підприємництва, які до цього часу були основним напрямом і змістом реформ, потрібно в найкоротший строк доповнити стимулюванням внутрішніх перетворень на підприємствах (мікрорівень), удосконаленням фінансового менеджменту [1]. Початкуючим і функціонуючим підприємствам (там, де це потрібно) слід мати бізнес-плани на середньострокову і довгострокову перспективи, переходити на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Цілі, пріоритети і політику українських регіонів потрібно реалізувати за допомогою відповідних методик, інструкцій, положень, нормативів, які на основі єдності принципів їх підготовки становитимуть реальний механізм управління економікою. Механізм економічного сприяння повинен забезпечити взаємодію підсистеми, яка управлятиме, та підсистеми, якою управлятимуть. Тобто він повинен складатися із сукупності конкретних форм і методів свідомого впливу на економіку регіону. Однак механізм економічного сприяння і підтримки не може бути розрізним набором методик і розпоряджень, відірваним від реальних завдань соціально-медичної сфери, які, у свою чергу, визначаються не тільки державним законодавством, а й об'єктивними законами даного ринку, у тому числі законом відповідності рівня розвитку соціально-медичної інфраструктури та суспільства і соціально-медичних потреб.

Основними елементами механізму економічного сприяння і підтримки повинні бути господарюючі суб'єкти (організатори) і відносини, у які вони вступають з приводу організації суспільного надання соціально-медичних послуг (або господарські відносини). Господарюючі суб'єкти (соціально-медичні установи) повинні мати достатню самостійність, це дасть їм змогу на основі визначення економічних інтересів проявляти підприємницьку ініціативу, приймати відповідні рішення і здійснювати господарську діяльність, тобто реально брати участь у процесі організації соціально-медичного ринку. Господарюючі суб'єкти повинні спиратися у своїй діяльності на матеріальні фактори, які виконують функцію економічних орієнтирів та важелів, носіїв господарської інформації. До матеріальних факторів господарювання повинні належати: засоби надання послуг, обсяг і структура соціально-медичних послуг, пропорції послуг обміну.

Діючі нині механізми утворення й розподілу доходу в соціально-медичній сфері є результатом ринкового реформування економіки країни та нової системи оподаткування доходів і прибутку підприємств. Першим і основним джерелом отримання валового доходу в соціально-медичній сфері має бути дохід від реалізації соціально-медичних послуг. Це джерело доходу повинно виступати у формі виручки, вираженої в цінах реалізації з урахуванням ПДВ. Інші джерела отримання доходу соціально-медичними підприємствами повинні відігравати допоміжну роль, але це не означає, що їх можна ігнорувати. Початковим етапом розподілу валового доходу повинно виступати його коригування (зменшення) на суми, які по своїй суті не є доходами підприємства, і на ті суми доходу, з яких уже сплачено податок на прибутки.

Рис. 1. Засоби розв'язання проблем територіального розвитку на державно-регіональному й місцевому рівнях

Кожний регіон і територіальна громада зобов'язані мати реальні програми дій із чітко визначеною метою і завданнями, розрахованими на власні ресурси [2]. Основні засоби самостійного розв'язання проблем територіального розвитку на державно-регіональному й місцевому рівнях зображені на рис. 1. Зміцнення фінансової бази регіонального рівня державної підтримки соціально-медичних установ може здійснюватися за рахунок таких основних джерел:

- цільових коштів з бюджетів відповідного рівня (не менше 5 % дохідної частини відповідного бюджету);
- фінансової діяльності регіональних фондів підтримки соціально-медичних установ, у результаті чого ця фінансова база матиме відсотки з наданих кредитів, а також доходи від випуску й розміщення цінних паперів, у тому числі регіональних позик;
- дольової участі Українського фонду підтримки соціально-медичних установ у фінансуванні регіональних програм та інвестиційних проєктів;
- іноземної допомоги, яка може здійснюватися в різних формах.

Особливу увагу слід приділяти регулюванню і підтримці діяльності великих соціально-медичних комплексів (обласних лікарень, пансіонатів, будинків для літніх людей), щоб не допустити безконтрольного переходу права власності на заклади, на окремі структурні підрозділи іноземним інвесторам-потенційним конкурентам, що є загрозою для економічної і соціально-медичної безпеки держави. Ефективний контроль має бути встановлено також над функціонуванням монополій в медичній галузі. Залучення до цих секторів економіки інвестиційних ресурсів доцільно здійснювати шляхом реалізації за грошові кошти корпоративних прав. Слід посилити вимоги до правильного підбору транскордонних контрагентів для зовнішньоекономічних угод, надійності економічних зв'язків, діяльності фінансових посередників. В окрему (але пов'язану з усім процесом розвитку ринку соціально-медичних послуг) групу необхідно виділити рекомендації щодо державної підтримки соціально-медичних установ державного і недержавного секторів, які є учасниками соціально-медичних, у тому числі транснаціональних, груп. Особливої важливості набуває комплексне розв'язання цього питання у зв'язку з імовірним приєднанням України до зони вільної торгівлі з ЄС.

Головним змістом фінансової роботи в соціально-медичному закладі має бути поєднання стратегії (інвестиційної політики) і тактики (комплексного управління поточними активами й поточними пасивами) з оцінкою конкурентоспроможності та статутності підприємства. Фінансовий аналіз діяльності соціально-медичного зак-

ладу слід здійснювати методом оцінювання фінансових коефіцієнтів, які відображають фінансові пропозиції між різними статтями звітності підприємств. Рекомендується покласти увагу до фінансової звітності транскордонних закладів як зв'язуючої ланки між підприємством та його зовнішнім середовищем, фінансовими ринками, особливо до блоку фінансового аналізу та балансу. Потребує детального дослідження ситуація з погодженням державних та місцевих пріоритетів щодо функціонування соціально-медичної сфери в транскордонному регіоні, становлення ринкових механізмів управління.

Вагомим компонентом транскордонного соціально-медичного розвитку українських регіонів має бути пануюча в суспільстві економічна система. Враховуючи українські реалії перехідного періоду, економічна система неминуче повинна мати гібридну основу. Найвдаліший симбіоз у соціальній медицині наступний: вільне підприємництво, дерегуляція економічної діяльності директивними методами, вмонтована система індикативного планування та програмного узгодження в ринковому середовищі інтересів держави, бізнесу, транскордонних регіонів, територіальних громад. Механізми транскордонного розвитку ринку соціально-медичних послуг повинні мати ринкову природу через:

- забезпечення верховенства права;
- гарантію економічних свобод;
- економічну рівність суб'єктів соціально-медичного підприємництва;
- досягнення принципу регіонального самофінансування;
- об'єктивного впливу на перерозподільчі відносини через бюджетну систему;
- лінію на партнерство в реалізації регіонального потенціалу;
- створення умов для конкуренції всіх форм і методів власності.

Транскордонні фактори активізації економічного зростання за своєю природою повинні мати загальносуспільне значення, оскільки впливають на ряд суттєвих чинників: зростання реальної заробітної плати в сфері регіону, збільшення можливостей споживання послуг, пріоритетне фінансування інвестицій в медицину. Пріоритетне значення в створенні ефективного механізму економічного сприяння і підтримки на регіональному рівні в соціально-медичній сфері належить впорядкуванню бюджетних відносин, формуванню стабільної дохідної бази, розмежуванню повноважень між центром та регіонами, а також державою і місцевим самоврядуванням, функціональною градацією регіональних видатків, преференціями в сфері економічного регулювання щодо розміщення місцевих замовлень та бюджетного підряду, розвитку малого та середнього бізнесу, організації соціально-медичної інфраструктури та ін. Фінансові, організаційні та економічні аспекти регіонального соціально-медичного розвитку обов'язково мають бути забезпечені регламентуючими актами органів державної влади та місцевого самоврядування в регіонах. Обов'язковими принципами для створення дієвого правового поля діяльності транскордонного управління в сфері є стабільність законодавства, його обов'язковість для всіх суб'єктів права [4].

Концепція транскордонного соціально-медичного розвитку має відповідати ідеї регіональної політики держави, формулювати мету та пріоритети на стратегічну та тактичну перспективу, описувати основні економічні, соціальні, екологічні та організаційні проблеми, а також розкрити підходи до їх розв'язання. В основі концепції транскордонного соціально-медичного розвитку має бути необхідність вдосконалення:

- територіальних та галузевих пропорцій розвитку народного господарства України;
- використання накопиченого соціального потенціалу;
- задіяння регіональних факторів інтенсифікації економічного зростання;

- використання трудових ресурсів;
- соціальної інфраструктури та системи оздоровлення;
- механізму ринкового регулювання економічної діяльності;
- стимулювання інвестиційних соціально-медичних пріоритетів у прикордонних регіонах.

Вдосконалення механізму економічної підтримки регіонів у соціально-медичному розвитку можливо через побудову раціональної управлінської моделі. Ефективне моделювання регіонального управління досягається при врахуванні наступних факторів: наявності стабільної та надійної правової бази, знаходження економічного та фінансового інструментарію по реалізації місцевих інтересів, ефективних організаційних структур, що сприяють через економічні важелі у вирішенні назрілих соціально-економічних завдань соціально-медичного розвитку регіонів України. Розвиток прикордонних регіонів опосередковується тенденціями, пріоритетами та факторами, що спричинюють поступ національної економіки в цілому. При цьому важливо врахувати дію законів надання послуг, а також конкретні політичні, економічні та соціальні умови, що впливають на тактику та стратегію процесів реформування, зокрема:

- економічне самовизначення особи (пацієнта, хворого), оскільки основою ринкової організації суспільного споживання є самостійність та активність людини;
- рівність економічних прав суб'єктів соціально-медичного підприємництва та громадян, оскільки економічна конкуренція та полукладність гарантують розвиток транскордонних регіонів;
- економічна свобода підприємця щодо обсягів, асортименту партнерів та цін, а також позаекономічних обмежень соціально-медичного бізнесу;
- наявність прозорих ринків праці, послуг та капіталу;
- об'єктивність та необхідність державного регулювання як форми реалізації суспільних пріоритетів в оздоровленні нації;
- соціальний захист як механізм перерозподілу доходів та цивілізованого економічного зростання.

Регулювання з боку регіональної влади та місцевого самоврядування транскордонного соціально-медичного розвитку регіонів має ґрунтуватись на наступних засадах:

- бюджетне фінансування вітчизняних соціально-медичних об'єктів;
- ринкові методи регулювання підприємництва, визначення ставок регіональних податків та зборів;
- інвестиційна діяльність за рахунок власних або акумульованих чи залучених коштів у стратегічні соціально-медичні об'єкти.

Якщо розглядати чинну модель розподілу повноважень у соціально-медичній сфері по вертикалі між трьома рівнями державного управління: вищими органами державної влади (Верховна Рада України, Секретаріат Президента України, Кабінет Міністрів), регіональними органами (обласні та районні ради, обласні та районні адміністрації, а також ради міст обласного підпорядкування), органами місцевого самоврядування (сільські та міські ради і їх виконавчі комітети), то в рамках розвитку транскордонної співпраці, її необхідно оптимізувати делегуванням більшості повноважень на нижчі рівні.

Виходячи із вищеперелічених причин, для стимулювання розвитку установ соціально-медичної сфери та економічних передумов, що згадувались у параграфі, пропонуємо механізм економічного сприяння і підтримки українських регіонів у транскордонному просторі (див. рис. 2). До функції управління прикордонними регіонами за умов посилення зовнішньоекономічних зв'язків соціально-медичних закладів України можна віднести надання консультацій щодо стану ринку соціально-медичних послуг, зокрема Польщі і Словаччини. Тобто надавати такі консультації повинні професійні

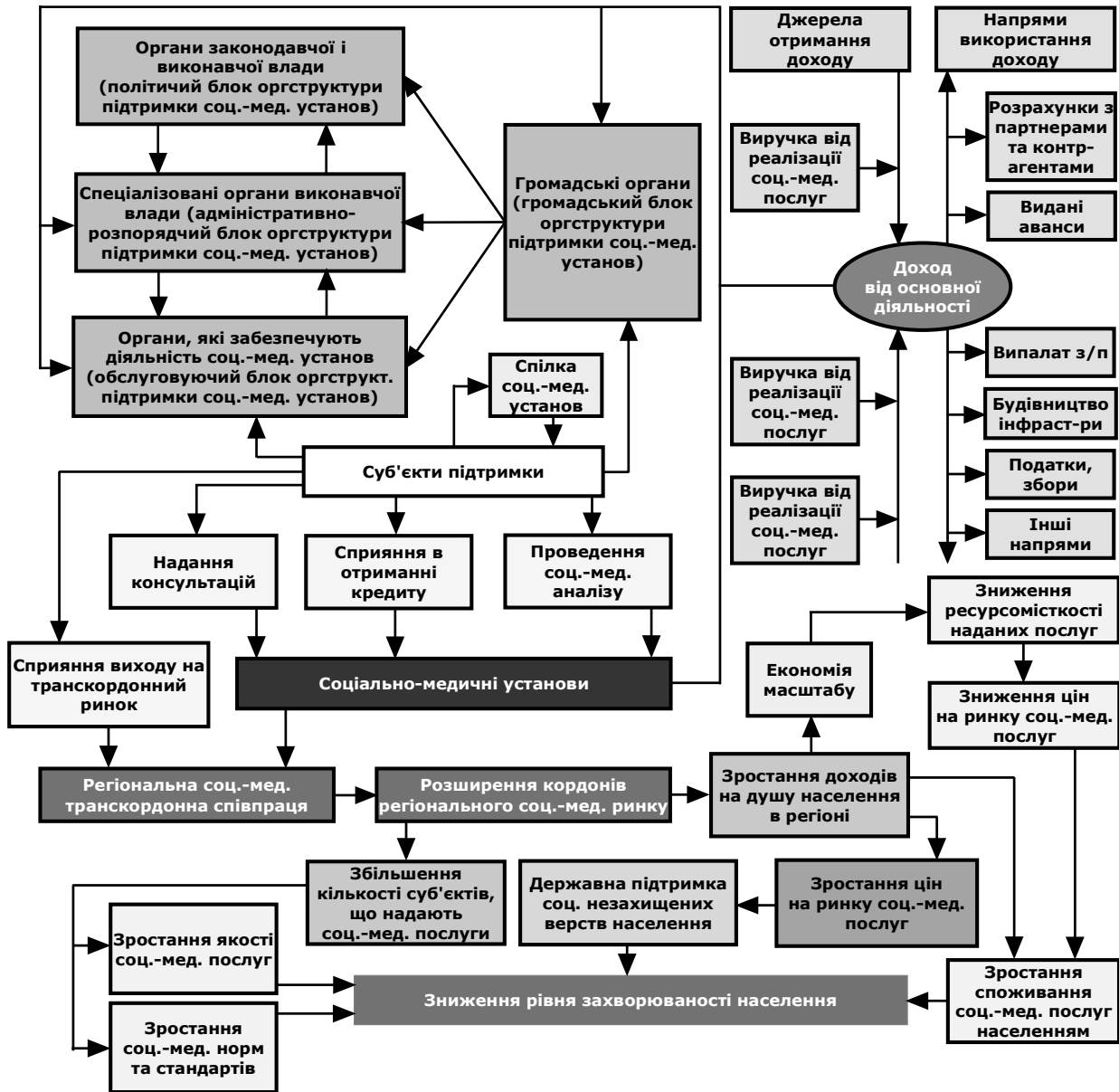

Рис. 2. Механізм економічного сприяння і підтримки українських регіонів у транскордонному просторі

Джерело: побудовано автором.

маркетологи-знавці соціально-медичної сфери на регіональному та національному рівнях. Також необхідним є проведення крос-культурного аналізу, що передбачає вивчення подібних і відмінних рис між споживачами із двох або більше держав. Важливу увагу потрібно приділити сприянню в отриманні кредиту соціально-медичних підприємств [3]. Реалізація цієї функції можна забезпечити через співпрацю управлінських структур транскордонних регіонів, які представлятимуть у рамках зовнішньоекономічних зв'язків соціально-медичні заклади України з банками і кредитними спілками. Працівники управлінських структур транскордонних регіонів повинні дати рекомендації банку чи кредитній спілці відносно економічної платоспроможності підприємства, його прибутковості тощо. Крім цього, потрібно пролобіювати законопроекти щодо підтримки соціально-медичних підприємств, орієнтованих на транскордонну співпрацю (експорт) в Україні, Польщі та Словаччині.

Звичайно, запропонований механізм дерегулювання й підтримки соціально-медичних установ слід постійно вдосконалювати відповідно до місцевих умов конкретного регіону, як того вимагатимуть ринкові відносини. Таким чином, процес становлення та розвитку

ринку соціально-медичних послуг України в рамках транскордонної співпраці має певні соціально-економічні наслідки, які держава має враховувати у формуванні й реалізації економічної і соціальної політики.

Література:

1. Бельський П. Конкурентність на транскордонних ринках / П. Бельський, Н. Мікула, Є. Матвеев. — Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. — 2005. — 214 с.
2. Галацан О. Планування медичних послуг населенню в умовах створення єдиного медичного простору в регіоні / О. Галацан // Управління сучасним містом: наук.-інформ. бюлетень. — Дніпропетровськ: УАДУ. — 2000. — С. 5—10.
3. Камінська Т. Удосконалення фінансування регіонального ринку медичних послуг / Т. Камінська // Економіка і регіон. Вип. 1(4): Наук. вісник ПНТУ ім. Ю. Кондратюка. — Полтава: ПНТУ, 2005. — 194 с.
4. Cobeur A. Integrating care the border regions / A. Cobeur // Eurohealth. — 2001. — Autumn. — Vol. 7, № 4. — С. 10—12.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2012. р.